

Šola v naravi

CENTER ŠOLSKIH
IN OBŠOLSKIH
DEJAVNOSTI

Revija za spodbujanje in
razvoj šole v naravi

Letnik XIV, December 2022

C Š O D

Izdajatelj
CENTER ŠOLSKIH IN
OBŠOLSKIH DEJAVNOSTI

Frankopanska ulica 9
1000 Ljubljana
Slovenija

E-naslov: info@csod.si
Spletna stran: www.csod.si
Telefon: 01 2348 600
Telefaks: 01 2348 630

Odgovorna oseba
Branko Kumer, direktor

Uredništvo
Irena Kokalj, spec.
Klavdija Dolinar Novak
Erika Melihen
Marina Jerič Kovač
Tomaž Petek
Peter Vervega

Fotografije
arhiv CŠOD domov in DC
Naslovnica – arhiv CŠOD Škorpiljon

Naklada
1000 izvodov

Lektoriranje
Katarina Faganel

Oblikovanje in tisk
Tiskarna Present

ISSN 1855-5772

Pozdravljeni prijatelji!

Tempus fugit. Čas teče.

Se še spomnite, kdaj ste prvič obiskali katero od organizacijskih enot Centra šolskih in obšolskih dejavnosti? Nekateri šele pred kratkim, drugi že pred mnogimi leti. Nekateri ste pomen in vrednost delovanja CŠOD odkrili že zdavnaj, nekateri nas spoznavate šele sedaj.

Šestega novembra 2022 je CŠOD obeležil že trideset let delovanja. Gos-timo več kot 100.000 udeležencev na leto, na področju izobraževanja na prostem pa smo se uveljavili tudi v mednarodnem prostoru. Zato smo se odločili, da bomo okroglo obletnico praznovali na »naš« način, torej aktivno, s tridesetimi dogodki, ki so se vrstili vse leto. Z navdušenjem smo sodelovali vsi zaposleni, hkrati pa smo v dogajanje skušali vključiti čim več obiskovalcev, ki s pridom uporabljate naše znanje in storitve, ter tudi vse, s katerimi smo sodelovali in sodelujemo pri ustvarjanju naše zgodbe.

Morda ste z nami sadili drevesa drena ob enotah CŠOD, prebrali katerega od novo izdanih priročnikov, sodelovali na izobraževalnih seminarjih ter na nacionalni in mednarodni konferenci, organizirani v CŠOD. Morda ste prebirali revije Šola v naravi, si ogledali na novo posnete didaktične filme, sodelovali pri kakšnem projektu in zbirali korake na svetovni dan hoje. Morda ste čisto slučajno slišali za nas preko radia ali ujeli kratek televizijski posnetek, ko smo v CŠOD Kavka navdušeno spodbujali kole-sarje na slovenskem delu kolesarskega dogodka Giro d'Italia ...

CŠOD-jevci smo med letom pokazali veliko veselja in zavzetosti, anali-zirali delo dolgih treh desetletij, snovali nove načrte in tudi praznovali. Prejeli smo pohvale in zahvale za preteklo delo ter spodbude za številna sodelovanja ter nadaljnje delo in razvoj. Mnogi ste postali nepogrešljivi del našega delovanja in naše vizije. Nekaj tega predstavljamo v prispev-kih v decembrski številki revije Šola v naravi.

Ob 30-letnici delovanja CŠOD se vsem, ki ste v prehojenem obdobju kakor koli prispevali k razvoju dejavnosti CŠOD, iskreno zahvaljujem. Hkrati vas vabim, da skupaj nadaljujemo z nadaljnjim razvojem dejav-nosti CŠOD ter mladim omogočimo kakovostno doživljanje naravnega in kulturnega bogastva Slovenije. Hvala tudi za vse spodbude, želje in pripombe, ki nas bodo vodile na višje, bolj strme in boljše poti.

Branko Kumer
direktor CŠOD

Vloga CŠOD pri uveljavljanju ciljev okoljske pismenosti

Okoljsko izobraževanje je kljub nekaterim pozitivnim družbenim premikom in velikim besedam odločevalcev še vedno v zaodruju, kvečjemu statist, v veliki predstavi, kjer se dogajajo bolj pomembne stvari za človeštvo. V takih razmerah so poglobljene razprave o potrebnih družbenih spremembah, ki bi človeštvo omejile na raven nosilne zmogljivosti planeta, neuresničljive. Med glavnimi razlogi za neuspeh pri samooomejevanju je nezmožnost kontinuiranega sistemskega mišljenja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ki imajo odločilno vlogo pri reprodukciji družbenega sistema in podsistemov ter s tem tudi pri evoluciji družbe.

Čas je pokazal, da bolj resna človekova obravnava okoljskih tematik ni mogoča brez razumevanja širšega sistema, ki mu pripada. Sistem namreč implicira prepletenost med pojavi (ekološkimi, gospodarskimi, socialnimi, moralnimi, političnimi), ki se sicer zdijo nepovezani. David Ehrenfeld izpostavlja, da je rak rana nezmožnosti sistemskega pristopa človeška aroganca ali kot jo poimenuje aroganca humanizma. Antični mislec Protagora jo je dobro zaobjel v izjavi: »Človek je merilo vseh stvari«. Danes, tudi s pomočjo védenja, pridobljenega z znanostjo in tehnologijo, vemo, da ne moremo v celoti razumeti, kaj povzroči kaj v kompleksnih, interaktivnih, nelinearnih sistemih, zlasti v daljšem časovnem obdobju. Ali kot je globinski ekolog Arne Ness parafraziral Protagora, da je človek res lahko merilo vsega, toda to, kar izmeri, je lahko veliko bolj mogočno od njega in od njegovega obstoja. Zato sta v prvi vrsti potrebna iskreno spoznanje in globoka ponižnost človeštva do planeta in njegove kompleksnosti.

Ponižnost, ki je potrebna za priznavanje medsebojne povezanosti in njenih neslutnih posledic, v našem togem institucionalnem ustroju še vedno ni dobro sprejeta. Vsakršno znanje je a priori razumljeno kot dobro, čeprav se ne zavedamo njegovih posledic v svetu, saj so pogosto preobsežne, da bi jih lahko popravili. Takšno razmišljanje ali znanje izhaja iz teoretične dedukcije in ne iz neposrednega opazovanja ali izkušenj. In tako samozavestno hitimo v prihodnost, ki jo imenujemo napredek.

Zavest in samozavest sta človeku predvsem preko znanstvenega in tehnološkega napredka omogočili relativno osvoboditev iz okovov narave. Do današnjih dni so vzgojno-izobraževalni sistemi še nekako sledili korakom v znanosti in tehnologiji ter poskrbeli, da so bile prihajajoče generacije ustrezno opremljene z znanji,

veščinami in kulturnimi normami, ki pritičejo življenju v določenem prostoru in določenem času. Družbene, gospodarske in tehnološke spremembe so se odvijale dovolj počasi, da so bile razumljene, prav tako tudi spremembe, ki jih je človek povzročal v naravi. Danes temu ni več tako, saj znanost in tehnologija dosegata neslutene razsežnosti, ki jim z obstoječim družbenimi oziroma institucionalnimi sistemi ne uspemo niti slediti, kaj šele ustrezno ovrednotiti njihove vplive. V času bliskovitih ekoloških, tehnoloških, ekonomskih in socialnih sprememb je vse bolj opazna popolna odtujenost človeka od narave, ki pa ne more biti trajna, saj povzroča razkroj v dve smeri – v uničenje narave in v razčlovečenje človeka.

Zato moramo stremeti k razvoju spodbudnih učnih okolij, kot je šola v naravi, ter celovitemu razvoju otrok in mladih, ki ne bodo izobraženi uničevalci planeta in drug drugega, temveč ljubeči, skrbni, sočutni in pismeni zdravniki za dostojno in trajnostno prihodnost.

Ob besedi »pismenost«¹ ljudje pogosto pomislimo na to, kar posameznik zna. Okoljska pismenost je več kot zgolj znanje. Severnoameriško združenje za okoljsko izobraževanje (NAAEE) je izdelalo okvir okoljske pi-

smenosti, ki okoljsko pismenega posameznika opredeljuje kot osebo, ki kot posameznik ali skupaj z drugimi sprejema informirane odločitve, ki zadevajo okolje. Te odločitve je pripravljen dejavno uveljavljati tudi za dobrobit drugih, družbe in globalnega okolja ter sodelovati v družbenem življenju. Okoljska pismenost ni samo znanje o okolju, ampak tudi skrb za ljudi in okolje ter motivacija in zmožnost delovanja v prid zdravega planeta za vse.

Za dosego naštetega potrebujemo čas in ustrezno učno okolje. Šola v naravi spodbuja razvoj okoljske pismenosti, začenši v predšolskem obdobju. Pomaga namreč razvijati veščine in spretnosti (npr. natančno opazovanje, zastavljanje vprašanj, razvoj idej, reševanje problemov, sistemsko mišljenje), znanje (npr. znanje o živih bitjih, poznavanje lokalnih ekosistemov, znanje o naravnih virih in ekosistemskih storitvah, poznavanje okoljskih problemov) in odnos (npr. skrb za naravo in soljudi, osebna odgovornost, občutek enosti z lokalnim okoljem, lasten nadzor nad dogajanjem).

Koncept šole v naravi, ki je bil sprejet leta 2001, sledi načelom okoljske pismenosti. Za uspešno uveljavitev okoljskega izobraževanja so didaktično najpomemb-

Foto: P. Halner

nejša načela medpredmetnost, sodelovalno učenje (projektno delo, terensko delo, skupinsko delo) in povezovanje z lokalnim okoljem, ki povečuje avtentičnost vzgoje in izobraževanja. Z organizacijskega vidika pa so ključni elementi avtonomija učitelja, spremljanje učinkov šole v naravi ter tesno sodelovanje s šolami pri izbiri vsebin in ciljev šole v naravi.

Na kratko bi se dotaknil predvsem organizacijskih vidikov šole v naravi s ciljem, da bi se ČŠOD na tem podro-

čju razvijali še naprej. Avtonomija in kompetentnost učitelja v naravi (v mislih imam izvajalca šole v naravi) sta ključni. Šola v naravi je namreč idealno učno okolje za preseganje disciplinarnosti, torej za uveljavljanje systemskega mišljenja pri obravnavi učnih vsebin, kar mora biti opazno tudi pri učitelju v naravi. Vsi skupaj moramo temeljito premisliti koncept izobraževanja in usposabljanja učiteljev v naravi ter preseči predmetno miselnost — jaz sem biolog, kemik, geograf, športni pe-

dagog —, ki še vedno preveč narekuje razvoj in izvedbo programov šole v naravi.

Odnos do šole v naravi se mora izboljšati tudi v osnovnih šolah in srednjih šolah ter pri učiteljih. Družbene spremembe ter vse večja fizična in miselna odtujenost od narave med mladimi potrebujejo korektiv v vzgojno-izobraževalnem sistemu, zato bi morali v sprejetem konceptu šole v naravi povečati minimalno število izvedenih šol v naravi za učence. Povečati moramo tudi raven sodelovanja učiteljev iz šol in učiteljev v ČŠOD pri izbiri vsebin in ciljev šole v naravi. Predvsem bi morali vsebine in cilje šole v naravi bolje vključiti v redni pouk, saj se šola v naravi vsebinsko in ciljno ne sme začeti in končati s prvim in zadnjim dnevom obiska centra. Govorim o pomenu načrtovanja in predpriprave na šolo v naravi ter nadaljnji gradnji pouka v šoli na izkušnjah, ki so jih učenci ali dijaki pridobili v šoli v naravi. S ciljem osmišljanja in nadaljnega razvoja šole v naravi pa je pomembno tudi spremljanje kakovosti izvajanja programov. Prepričan sem, da udeleženci in njihovi spremljevalci iz šole v naravi v veliki večini odhajajo s pozitivnimi vtisi. Ne vemo pa dobro, kaj vse se skriva za nasmejanimi obrazi, kaj so sporočila, ki jih odnesejo s seboj, in kako ta vplivajo na njihovo nadaljnjo življenjsko pot. Na tem področju imamo še veliko dela.

*Izr. prof. dr. Gregor Torkar,
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta*

Celebrating ČŠOD and its network of Outdoor Education Centres

Learning how living things are connected while jumping through a huge spider's web in woods near ČŠOD Bohinj, looking at some of the world's first fossilised creatures at ČŠOD Trilobit, singing around a campfire at ČŠOD Planica and canoeing on the Kolpa river with staff from ČŠOD Radenci are just a few of the wonderful experiences I've enjoyed whilst staying at ČŠOD's excellent outdoor education centres.

Over the last 35 years I've been fortunate to visit and help with the development of environmental and outdoor education centres in countries as diverse as Czechia, Greece and Indonesia. I've met many other outdoor leaders through training courses at centres in the UK. The centres I've visited have been owned and managed by a variety of agencies such as charities,

trusts, local authorities, youth, social, religious and environmental organisations. Without exception the staff have been enthusiastic and dedicated in their work and there are many fine examples of outdoor activities they provide for young people. The main problem has been the haphazard nature of their provision, sometimes offering outdoor learning to a few nearby schools and youth clubs and not being able to engage with the education system throughout their country. Here lies the strength of ČŠOD, a unique national network of outdoor education centres that has had a beneficial impact for young people throughout Slovenia.

My first contact with ČŠOD was in 2010 when I was invited to the tenth annual conference of the European Institute for Outdoor Adventure Education and

Experiential Learning (EOE) at ČŠOD Planica. What a fantastic place to hold a conference in Slovenia's Julian Alps! The theme of "Encountering, Experiencing and Exploring Nature in Education" attracted practitioners and researchers from all over Europe. It became clear from the excellent presentations of the Slovenian hosts and delegates how high quality outdoor learning had become a key part of the Slovenia's education system.

It was at a later EOE conference that Irena Kokalj from ČŠOD suggested a group of us set up a special interest group of EOE called the European Network of Outdoor Centres (ENOC). We had our inaugural meeting at Planica in 2013 where we agreed the aims and made plans for cooperation through youth exchanges, job shadowing and outdoor leader training. This eventually

led to a two year Erasmus+ project on the theme of "Aesthetic Approaches in Outdoor Learning". As part of this, a Training the Trainers course was held in 2018 at ČŠOD Radenci. This led to the core group from Germany, Slovenia, Finland and the UK producing an outdoor leaders' handbook that can be downloaded from the main EOE website: www.eoe-network.eu/enoc/

More recently during Covid times in 2021 through EOE I helped in organising a webinar for outdoor leaders.

There was an excellent presentation from Sabina Stopar and Teja Gosonar of ČŠOD on how to encourage school groups to do outdoor activities through distance learning with many fine illustrated examples. The presentation was well received by the international audience and the practical ideas were later written up as an article in a UK outdoor learning journal.

ČŠOD's national network of outdoor centres is the envy of many outdoor professionals across the world.

Through ČŠOD's leadership and participation in many international projects the work of its school and outdoor centres continues to inspire others and spread good practice far and wide.

Geoff Cooper,

*Fellow of the Institute for Outdoor Learning and
EOE Board member*

One of your 30's

In 2021, while finishing my Master's Degree in Outdoor education at the University of Santiago de Compostela (Galicia), I had the opportunity for a stay in Slovenia, in order to collaborate with the Centre for School and Outdoor Education (ČŠOD). The primary objective was to shadow and learn from the activities of its outdoor sports-program in this pioneering and referential organisation for three months, while visiting three of the twenty-five centres allocated across the country. However, what began as a temporary stay for the learning and development of my Master's Thesis became an almost year long collaboration to do research for an internal report. The objectives were to analyse its outdoor sports-program activities, with an emphasis on its methodologies, approaches to learning, outcomes and possibilities for improvement, as well as valuing ČŠOD's role within the Slovenian educational system. The number of centres to visit increased to ten, and the average stay in each took place five days, equal to the stay of the schools attending these outdoor learning programmes.

Therefore, the study, which followed a mixed methodology structure, began with three months visiting some of the most important natural settings in Slovenia, where the train was the main means of transport across the country. This intense period of travel and study offered me unforgettable professional experiences; discovering new opportunities and methodological approaches, the use and value of local natural resources in favour of education, the promotion of values such as respect, solidarity, individual and group honesty and the conviction of believing in what one does, that leads to a higher level of overall excellence.

The end of this phase, with the Covid still hitting and affecting the normal development of certain activities, brought with it the beginning of another stage at the

Kranjska Gora outdoor centre. There, I was given the opportunity to learn how to ski and gain experience in winter sports, infrequent and less known in my country, while organising the data collected during the previous months. And so, after the white Winter, the spring in Ljubljana I still worked to develop and convert all data into information. The conclusions revealed the driving force of ČŠOD in outdoor education reforms and educational development and show some strengths, weaknesses, possible threats and opportunities that ČŠOD faces:

- A pioneer country and institution that managed to separate Outdoor Education from Adventure Sports.
- The importance of their students' wellbeing on a day-to-day basis, offering good facilities and a healthy diet, to complete the idea of holistic education
- The complexity and heterogeneity of its documentation
- The ongoing budgetary challenge, due to its public nature, which could affect quality and its reference in the sector.

However, besides the professional level of the stay, which was extremely enriching, the personal side of it deserves its own chapter. In this short article, I could not describe all the experiences, but I would highlight a little about each of the centres that I visited:

Domen Uršič is the manager of ČŠOD centre in Cerkno, and the one most responsible for my adaptation to Slovenia. His honesty, intelligence and ability to work acted as the cover letter of ČŠOD from my arrival at the airport and continued until the last day we said goodbye at the Ljubljana train station. His contagious devotion towards Cerkno extends to all the students and teachers who visit the centre and the social and natural activities stand out as a whole. It was my second

home for several months and I have to thank him and all the staff even for my current health condition, as they took care of me for weeks while I got very sick of Covid. In ČŠOD Fara I discovered the genuine Damir, and another way of approaching activities and even daily life in the south of the country. ČŠOD Rak showed the highest quality educational activities in the field of natural science, with an experienced team that is capable to take advantage of all the resources at its disposal, making the Karst landscape the most precious jewel. ČŠOD Trilobit and its alpine setting welcomed generously, allowing me to discover the Karavanke Mountains and the importance of group activities in the outdoors. ČŠOD Prvine offers a new educational approach, being, without a doubt, the reference centre in terms of the implementation of the student-centred methodology; Tina and her educators are very clear about it. Five days in ČŠOD Gorenje were enough to be aware that the passion of their teaching comes from the personal way of life of its educators. ČŠOD Vojsko is the strength of its young staff and the intelligence and empathy of Meta. ČŠOD Kranjska Gora, where Klavdija opened the doors for me during weeks and her workers made me feel like one of them, was also the place where I luckily met a great champion, Miro, who showed me his big heart just before his retirement. ČŠOD Planica and its Planica team and Mina's leadership; when a group of the best outdoor sports-educators work together as a family, the results are what they offer. Finally, yet importantly, ČŠOD Bohinj, perhaps the place where I most learned and enjoyed following unique activities, guided for high-prepared professionals, in a unique place.

"Human touch" is what makes the difference, especially in an educational institution. Do not let your cover letter get lost.

30 years were only the beginning... the best is yet to come! Hvala lepa!

Breogan Gomez,

študent iz Španije na izmenjavi v Sloveniji

Skrita priložnost vsem na očeh – za učence, dijake in učitelje –

To je moja prva misel, ko po uvodnih dveh mesecih poizkušam strniti vtise o svojem delu in o času, ki sem ga preživel v ČŠOD Kranjska Gora. Skrita priložnost zame zato, ker sodim v tisto generacijo, ki je obvezno šolanje opravila pred ustanovitvijo javnega zavoda ČŠOD, hkrati pa nam, študentom pedagoških smeri, čeprav so prvi domovi ČŠOD že odprli svoja vrata, fakultete praviloma niso predstavile tovrstne možnosti za opravljanje pedagoškega dela. V določeni meri to velja še danes, čeprav se je v tem času ČŠOD razvijal v vse smeri – organizacijsko, vsebinsko in kadrovsko, ter zrasel v javni zavod, ki danes upravlja 25 organizacijskih enot (OE) in več dnevnih centrov (DC), ki so postali nepogrešljiv del izobraževanja učencev in dijakov pri nas.

Ko sem po več kot dveh desetletjih trenerskega dela v kakovostnem in vrhunskem športu iskal nove delovne izzive, ki bi vključevali neposredno delo z mladimi, sem se za nasvet obrnil na kolege iz študentskih let, ki danes opravljajo pedagoško (nekateri tudi ravnateljsko) delo v osnovnih in srednjih šolah. Dobil sem izčrpne povratne informacije o organizaciji, vsebini, delovnih zahtevah, posebnostih in izzivih ter vsem ostalem, kar čaka učitelja v okviru dela v osnovni ali srednji šoli . . .

Zanimivo, da mi prav nihče od vprašanih ni omenil možnosti pedagoškega dela v ČŠOD. V zbiranje infor-

macij preko spleta (csod.si) in od tam zaposlenih me je usmeril šele razpis za prosto delovno mesto učitelja. Tokrat so bile povratne informacije drugačne – delo učitelja v ČŠOD se bistveno (organizacijsko, vsebinsko, časovno, praktično) razlikuje od tistega v šolah in učitelji, ki jim tovrstno delo ustreza, z veseljem ostanejo.

Glede na uvodne vtise in izkušnje v vlogi učitelja v ČŠOD se prištevam med tiste, ki jim je omenjeno delo pisano na kožo, glavni razlogi za to pa so:

- Odlična energija in odnosi v ekipi vseh zaposlenih v OE Kranjska Gora ter podpora in pomoč vseh sodelavcev pri spoznavanju velikih in malih skrivnosti vsakodnevnega dela pedagoga. Dober je občutek, ko se veseliš novega dne, ki se začne na Vitranški 9 v Kranjski Gori.
- Vsebina dela ni ločena po predmetih. Učitelji lahko npr. v športne dejavnosti vključujemo tako naravoslovne kot družboslovne teme, torej imamo veliko prostora za sooblikovanje osnovnega programa ter njegovo stalno nadgradnjo in možnosti prilagoditve glede na pogoje v naravi ter glede na učno skupino, s katero izvajamo program. Občutek svobode pri strokovnem delu je neprecenljiv.
- Naša »učilnica« je narava v vsej svoji lepoti, spremenljivosti, zanimivosti, tudi nepredvidljivosti in

nas vse uči temeljnih vrednot življenja v skupnem prostoru ter občutljivosti za ohranjanje osnovnega bivalnega prostora vsega živega. S takšnim pristopom se iz narave vedno znova vrnemo dobro razpoloženi in bogatejši za druženje, lepe razglede ter nova spoznanja in poznanstva.

- Mladostniki, ki pridejo v novo učno okolje in se srečujejo z drugačnimi učnimi vsebinami, so praviloma bolj motivirani. Tudi čas, ki ga preživimo v naši odprti učilnici, nadvse ugodno vpliva na njihovo razpoloženje. Več aktivno preživetelega časa z učitelji spodbuja bolj iskreno komunikacijo, s čimer se vzpostavi pristen odnos, ki na koncu obogati oba, učenca in učitelja.
- Dodaten pedagoški izziv za učitelje in priložnost za šolajoče je soočanje in razreševanje skritih dvomov, strahov in drugih težav, ki med večdnim bivanjem v širši socialni skupini pogosto privrejo na površje v obliki spremenjenega mladostnikovega vedenja. Tukaj umik in beg otroka v lastno sobo, ki sta sicer pogosti obliki obrambnega vedenja mladostnikov v vsakodnevni, pretežno dopoldanski obliki šolanja, nista mogoča. V ČŠOD smo vseskozi skupaj ter kot skupina učiteljev in učencev otroka pogosto uspešno podpremo in ga spodbudimo, da se aktivno in optimistično sooči s svojimi težavami. Ko pristopi otrok in pove, da je ponosen nase, ker mu je uspelo nekaj, kar mu ni še nikoli, ali ko se za-

hvali za lep in zanimiv dan, se ponos in hvaležnost dotakneta tudi učitelja.

- Delo učitelja v CŠOD je zasnovano tako, da v ospredje postavi otroka, vsebino in prostor za določeno dejavnost ter učitelja in dovolj časa, da se vse, kar je bistvenega za otroka v pedagoškem procesu, lahko tudi zgodi. »Stranski« učinki doseganja teh ciljev pa so zadovoljstvo, ponos, motiviranost in hvaležnost.
- Delo v CŠOD v celoti poteka z ekipo učiteljev in tehničnega osebja. Posameznik pedagoškega programa sam ne more izpeljati, lahko pa prispeva, da to čim bolje uspe celotni ekipi. Učencem tako z zgledom vedno znova dokazujemo, da je skupina močnejša od posameznika, s čimer soustvarjamo

okolje, ki nudi varnost in je dobro izhodišče za individualno rast, raziskovanje, ustvarjanje in razvoj tako mladostnikov kot učiteljev.

V večini naštetih točk izpostavljamo tudi prednosti za šolajoče otroke, ki nas obiščejo v OE po Sloveniji. Poleg spremembe okolja in pristnega stika z obravnavanimi vsebinami v CŠOD so osvojene življenjske, socialne, psihološke in praktične veščine tako raznolike ter glede na pozitivne odzive otrok tudi dobro vsebinsko in organizacijsko sestavljene, da lahko upravičeno govorimo o skriti priložnosti tudi za učence in dijake v prihodnje. Verjamem, da se bo podpora za tovrstno izobraževanje z vseh strani še povečevala in da se bomo približali želji

večine vpletenih v izobraževanje tako, da bo vsak otrok v osnovni in srednji šoli imel možnost vsako leto preživeti nekaj dni v enem od domov CŠOD.

Ob praznovanju 30. obletnice vodstvu in vsem zaposlenim v javnem zavodu CŠOD za odlično opravljeno delo iskreno čestitam. Vesel in ponosen sem, da sem se lahko pridružil tej pozitivni zgodbi, ki jo doživijo praktično vsi mladostniki in številni učitelji. Nedvomno nas čaka še mnogo izzivov in priložnosti za razvoj. Na nas CŠOD-jevcih pa je, da skrite priložnosti preudarno odkrivamo in gremo v naravo z glavo tudi v prihodnje.

Rok Ferjan, učitelj v CŠOD

Mojih 27 CŠOD-jevskih let

Ko sem januarja 1996 spoznala CŠOD, je štel dobra tri leta.

To je bil mesec iskanja odgovorov na vprašanja:

- Kaj sploh je Center šolskih in obšolskih dejavnosti – CŠOD?
- Kakšne spremembe prinaša v moje življenje?
- Kakšna bo moja vloga znotraj zavoda?
- Kaj moja pridružitve CŠOD pomeni za mojo prihodnost?

Na vsa ta vprašanja sem odgovorila enako: NEVEM!

Postopno sem skozi delo in življenje v CŠOD le dobila odgovore.

Moje prvo obdobje je bilo zaznamovano s prvim razvojem programov šole v naravi. Delali smo intenzivno, tipali v vse smeri in se občasno znašli v popolni temi. Pri učiteljih tistih šol, ki so nam že zaupale, smo iskali

potrditev za naše delo in naše ideje. Borili smo se za prepoznavnost v lokalnem okolju in tudi v širšem šolskem prostoru. Naš trud se je kazal v povečanem obisku in zapolnjenih terminih šolskega leta. Prišli smo do točke, ko nismo mogli sprejeti vseh, ki so želeli z našim prispevkom izpeljati tedne šole v naravi in dneve dejavnosti. Morda smo se z občutkom euforije rahlo zazibali na lovorikah našega uspeha. V tem obdobju mi je bila dodeljena vloga vodje enote.

CŠOD je imel posluh za dodatna izobraževanja in izpopolnjevanja zaposlenih. Tako sem lahko svoje znanje in spretnosti bogatila še na drugih strokovnih področjih.

V svojem drugem obdobju v CŠOD sem tako imela možnost, da pokrivam in v celoti izvajam športne dejavnosti. Obdobje je poleg ostalega zaznamovala skrb za naša delovna mesta in za naše poslanstvo v šolskem prostoru. Pred nami je bil izziv nadgradnje obstoječih programov – njihovo povezovanje v projektno izvedbo šole v naravi. Zagrizli smo v delo in uspelo nam je. Ponosni smo bili, ko smo učence vodili skozi teden šole v naravi na višji ravni kot dotlej. Poleg nas so se odlično izkazali tudi učenci!

Ker je sprememba edina stalnica v življenju, sem v svojem tretjem obdobju v CŠOD končno prispela na svoje osnovno strokovno področje. Izkušnje preteklih obdobj in številnih let dela vgrajujem v svoje vsakodnevno delo pri naravoslovnih dejavnostih. Seveda mi športno področje nikakor ni postalo tuje.

Na koncu, a ne nazadnje . . .

Pri vsem svojem delu skozi vsa leta na prvo mesto postavljam odnose z ljudmi in med njimi – učenci, gostujočimi učitelji in sodelavci.

Le z občutkom za sočloveka, obojestranskim spoštovanjem ter s spoštljivo in odprto komunikacijo lahko uresničimo svoje poslanstvo in gradimo svoje male skupnosti, ki sestavljajo širšo. To je način, s katerim lahko prenašam veselje do učenja, občudovanje narave in radost do življenja tudi na mlajše rodove. Tako nam bo skupaj uspelo ohraniti naše okolje in naravo za soljudi in za prihodnje rodove.

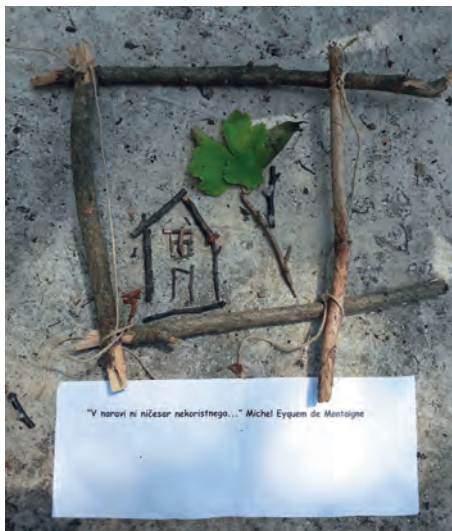
Pri svojem delu sem sodelovala z velikim bogastvom mladih ljudi. Številni učenci so se kasneje vrnili k nam kot dijaki srednjih šol. Nekateri so postali naši začasni tedenski sodelavci kot učitelji, ki so svoje učence pripeljali v naše okolje.

Predvsem pa je CŠOD zavod, napolnjen z dobrimi, srčnimi, pridnimi in predanimi sodelavci.

Vsem nam vse najboljše ob 30-letnici zavoda!

CŠOD – vse najboljše!

Barbka Smolej, učiteljica v CŠOD

Zakaj v ČŠOD?

Foto: Robert Franjič

Razširjeni program naše osnovne šole vključuje zimsko šolo v naravi v 5. razredu, poletno šolo v naravi v 6. razredu in tabor v ČŠOD v 8. razredu.

ČŠOD po celotni Sloveniji tako obiskujemo že več kot 20 let. Tako smo gostovali na Javornškem Rovtu v ČŠOD Trilobit, v ČŠOD Planica, Breženka, Ajda, Medved in Vojsko, najpogosteje pa v ČŠOD Kranjska Gora. Naši programi trajajo pet dni, tj. od ponedeljka do petka. Dolgoletne izkušnje kažejo, da tako preživeti dnevi učencem in učiteljem omogočajo, da vzpostavijo povsem drugačne medsebojne odnose, kot se razvijajo med rednim poukom. Celodnevno skupno bivanje učitelju omogoča, da spozna učenca in njegovo odzivanje v njemu nepoznanem okolju ter njegovo sposobnost prilagajanja in upoštevanja navodil in pravil. Prav tako se učenci naučijo strpnosti, samostojnosti in prevzemanja odgovornosti ter stkejo drugačne prijateljske vezi. Tako učitelji spoznamo učence v povsem drugačni luči.

Programi ČŠOD obsegajo različne športne, naravoslovne in družboslovne dejavnosti, pri katerih se učenci ne spoznajo zgolj z učno snovjo, ampak razvijajo tudi socialne in moralne vrednote.

Foto: Robert Franjič

Učitelji ČŠOD znajo učencem z drugačnimi oblikami in metodami dela približati lokalno okolje tako s kulturnega kot tudi z naravoslovnega in geografskega vidika. Delov v večini poteka v naravi, kjer se včasih učenci znajdejo v njim neznanih situacijah. Problemov se torej učijo reševati na lastnih izkušnjah. Učijo se sodelovanja drug z drugim in z naravo, pri čemer jih vodijo učitelji ČŠOD.

Po opravljenih evalvacijah z učenci in starši ugotavljamo, da so učenci nad takšnim načinom dela navdušeni in pozitivne izkušnje prenašajo na naslednje generacije.

Ob 30. jubilejnem letu kolektiv naše šole ČŠOD izreka veliko pohvalo in zahvalo za ves trud, ki ga vlaga v svoje delo, in upa, da boste tako uspešni tudi v prihodnje.

Učiteljci spremljevalki Darja Polšak in Mira Siljan ter kolektiv OŠ Primoža Trubarja, Laško

Vtisi učencev OŠ Prebold in OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica, jesen 2022

Pohvalila bi kuharje in kuharice, ker zelo dobro kuhajo. Najbolj mi je bila vseč nor-dijska hoja. Sobe so lepe, le postelja za mene ni udobna.

Učenka 8. r. OŠ Prebold

Zelo mi je bila vseč orientacija. Osebe je bilo zelo, zelo prijazno in res sem uživala. Ker so bili odmori dolgi, sem se dobro odpočila.

Učenka 8. r. OŠ Prebold

V šoli v naravi sem se imela lepo. Veliko smo hodili, vendar je bilo zabavno.

Učenka 8. r. OŠ Prebold

Foto: Robert Franjič

Foto: Robert Franjič

Osebjje je bilo prijazno. Orientacija in nekatere druge dejavnosti so bile super. Veliko smo se tudi družili s prijatelji. Bila je zelo zanimiva dogodivščina.

Učenec 8. r. OŠ Prebold

Hrana je bila zelo dobra. Tudi učitelji so bili super. Dejavnosti so bile zanimive, predvsem lokostrelstvo, preživetje v naravi in raziskovanje Bohinjskega jezera. Hvala.

Učenec 8. r. OŠ Prebold

Bilo je zelo odlično in če bi imel možnost, bi teden ponovil.

Učenec 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

V šoli v naravi je bilo zelo zanimivo. Naučila sem se veliko novih stvari in izkušnja se mi je zdela super. Vsak dan je bil bolj zabaven in pester, saj sem spoznala veliko novega. Zaradi lokostrelstva si bom za božič zaželela lok. Hvala za izkušnjo in zabavno šolo v naravi.

Učenka 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

Pohvalila bi vse učitelje, ki so nas naučili veliko novih stvari in so prenašali naše vpitje. Bilo je zelo zabavno, zato bi šolo v naravi z veseljem ponovila. Moj najljubši dan je bil četrtek, ker smo na urniku imeli kanuizem, plezanje in lokostrelstvo. Hrana je bila kar v redu. Tudi s sošolkami in sošolci smo se družili več kot ponavadi. Zelo sem vesela, da je bil čas za spanje in bujenje določen.

Učenka 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

Želel bi si večje sobe ter da bi bile bolj skupaj, saj ne morem nagajati sošolkam, če me učiteljice pri tem zalotijo.

Učenec 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

Bilo je super in imeli smo se fajn. Naučili smo se dosti novih stvari, ki se jih nikjer drugje ne bomo učili.

Učenec 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

Kuharji in učitelji so bili zelo prijazni in so nam vedno ponudili pomoč, ko smo jo potrebovali.

Učenka 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

Teden je bil zanimiv, saj se je ves čas nekaj dogajalo. Všeč mi je bilo, da smo veliko hodili, da smo bili v naravi in da smo preizkusili veliko novih športov.

Učenec 7. r. OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

Ob pravem času v pravem ČŠOD

Bilo je jeseni v osmem razredu osnovne šole, že 12 let je tegá, ko smo šolo v naravi preživljali v ČŠOD Trilobit. Takrat se mi niti sanjalo ni, kaj sploh je trilobit. Pa vendar se spomnim, kot bi bilo včeraj — pot do doma skozi gozd, manjše jezerce, lesene stopničke in kanuji. Na steni doma plezalna stena, igrišče in stolpec iz kamnin. V ušesih mi zveni pesem »Fly like an Eagle« (»Léti kot orek«) in podoživljam učne urice žongliranja, ki so potekale v prostoru za druženje.

Že v prvih dneh smo se spoznali z geološkimi vsebinami, tj. z nastankom površja, kamnin in fosilov. Sam menim, da se malo geologa skriva v prav vsakomur izmed nas. Tako se je v tednu šole v naravi v nas prebudila prava pravcata geološka navdušenost in podali smo se na lov za fosili in minerali. Našo pustolovščino je vodil geolog Tomaž Petek, ki nam je razkazal pot po Javorniškem Rovtu ter nam pojasnil delitev kamnin in njihov pomen za naš obstoj. Spomnim se, kako smo prvič zavihteli

pravo geološko kladivo in z njim razbijali kose peščenjaka, da bi v njem našli fosilne ostanke rastlin. Kako smo v veliki skali kremena iskali drobne kristale kamene strele in v jalovišču rudnika mangana ostanke manganove rude. Sprehodili smo se tudi na vrh Golice, kjer smo ob prijetnem druženju občudovali vsemogočen razgled in med potjo pobirali kamenčke. Vsak kamenček smo nato pod lupo skrbno preučili in ga obrusili na brusilni napravi.

Teden v Javorniškem Rovtu je zapustil večne spomine na ure in ure občudovanja kamnin pod lupo, opazovanje različnih mineralov in fosilov ter vihtenje geološkega kladiva. Čeprav je sedem dni minilo neznansko hitro, so mi spomini na doživetja v Trilobitu ostali v lepem spominu. Na šolo v naravi me še danes opomni tudi košček kamene strele, ki sem ga tedaj našel v gozdu, ob vrnitvi domov pa sem na sejmu mineralov in fosilov prvič kupil nekaj primerkov različnih mineralov in tudi svoj prvi trilobit.

Tako se je začela moja »geološka« pot. Ob zaključku osnovne šole in vstopu v gimnazijo sem si uredil zbirko mineralov, fosilov in kamnin, zbral veliko literature na temo geologija in se nazadnje tudi vpisal na študij geologije na Naravoslovnotehniški fakulteti. V času študija me je pot nemalokrat popeljala tudi v Javorniški Rovt, kjer vsakomur povem zgodbo, kako sem postal geolog. Zdaj dobro vem, kaj je trilobit — je začetek moje poti v geologiji. Kos kamene strele in fosilni ostanke rastlin imajo na mojih razstavah posebno mesto, saj gre za moje prve primerke.

Tristan Rome, absolvent FNT oddelka za geologijo, dobitnik fakultetne Prešernove nagrade 2022 za izjemne dosežke študentov

Kuhnapato v ČŠOD

Vzgoja mladostnikov v najbolj dovzetnem starostnem obdobju je tisto področje, na katerem lahko največ pripomoremo k lepšemu in predvsem bolj kakovostnemu jutri. Pri tem mislimo na splošno ali vseživljenjsko znanje in veščine, ki so v osnovnem učnem načrtu osnovnih šol na nek način zapostavljene, a so izjemnega pomena za spodbujanje odgovornega in trajnostnega načina življenja, ki vodi v zdrav življenjski slog, samostojnost in boljšo samopodobo tudi tistih, ki pri osnovnih predmetih ne morejo izraziti svojih talentov, in nenazadnje pomembno vpliva na uspešnost v šoli in zunaj nje. Ob tem ne gre zanemariti medvrstniških in medgeneracijskih spodbud. Omenjena dejavnika sta morda razlog za širjenje s tradicijo povezanih zdravih informacij med vrstniki, spreminjanje okusa, pripravo hrane doma, urjenje ročnih veščin in poznavanje postopka priprave hrane, kot so ga narekivale naše babice. Prav neformalni način poučevanja v kombinaciji s formalnim načinom poučevanja v relativno manj formalnem okolju – če ga primerjamo z institucijo osnovne šole – omogoča dolgoročni uspeh in lojalnost pridobljenim znanjem in informacijam.

Govorimo seveda o delu v nekaterih enotah ČŠOD, ki so že vrsto let povezane v projekt Kuhnapato, skozi katerega s skupnimi močmi usmerjamo mladostnike k poseganju po sezonskih sestavinah iz okolice in njihovi uporabi v tradicionalnih jedeh naše prehranske dediščine ter jih seznanjamo z lokalno in regionalno značilnimi obroki, ki so prilagojeni današnjim potrebam telesa. Zdi se, da je za omenjene naloge osebje enot ČŠOD, torej učitelji in kuharji ter vodje enot, prav posebej usposobljeno. Nujno potrebna znanja, ki jih večinoma prinesejo življenje in izkušnje, ter sledenje prednikom z najvišjo mero ljubezni do znanj, veščin in otrok tako prenašamo na tiste posameznike, ki bodo čez čas vse to podajali naprej. Na tem mestu torej velja poudariti, da je prav institucija ČŠOD zaslužna za izjemne rezultate, ki nas opogumljajo za delo v prihodnosti in ki kažejo na opazen dvig kulture prehranjevanja v celotni populaciji.

Projekt Kuhnapato, ki ga sofinancira Ministrstvo za zdravje kot prejemnik številnih mednarodnih nagrad in »domačih« priznanj opravlja tudi različne promocijske

dejavnosti. Na eni takih smo v obliki Nacionalne konference strokovni javnosti predstavili vse programe pod okriljem Nacionalnega programa Dober tek Slovenija s poudarkom na vplivu skupnosti na lokalno raven, navzven in na nacionalno raven. Pri tem z veseljem ugotavljamo, da skupnost, tokrat z imenom »enota ČŠOD«, deluje po najvišjih standardih in izjemno kakovostno vpliva navznoter, torej na skupino otrok, ki so v danem časovnem obdobju del te skupnosti, ter jim omogoča, da začutijo ugodje skupnosti, in svoj vpliv širi navzven, največkrat v druga regijska okolja, kjer dosega družine, sorodnike in okolico.

Na nek način povezani v skupnost, ki jo uokvirja projekt Kuhnapato, smo hvaležni sodelavcem ČŠOD za pomoč, razumevanje ter vlaganje naporov in znanj na način, ki krepi vrednote, za katere lahko potrdimo, da so primarnega pomena za obstoj in dostojno bivanje v okolju ali »skupnosti«. Ob tej priložnosti se iskreno zahvaljujemo upravi ČŠOD, ki nam vse to omogoča.

Anka Peljhan,
vodja projekta Kuhnapato

Šolska shema in CŠOD

Šolska shema je ukrep Skupne kmetijske politike EU, katere namen je povečati porabo sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov pri otrocih in mladostnikih ter s spremljevalnimi izobraževalnimi ukrepi na temo kmetijstva, zdravega prehranjevanja, kratkih verig, ekološkega kmetovanja, trajnostne pridelave in preprečevanja zavržkov hrane izboljšati njihove prehranske navade. Šolska shema vključuje razdeljevanje dodatnega brezplačnega obroka sadja in zelenjave oz. mleka in mlečnih izdelkov otrokom v osnovnih šolah ter v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: šole). Poteka na nacionalni ali regijski ravni v vseh državah članicah Evropske unije. Evropska komisija vse večji poudarek namenja spremljevalnim izobraževalnim ukrepih šolske sheme.

V Sloveniji spremljevalni izobraževalni ukrepi šolske sheme potekajo na dveh ravneh – kot sistemsko organizirani spremljevalni izobraževalni ukrepi, ki jih že več let izvaja CŠOD, v določenih letih pa tudi Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) in zunanji izvajalci, ter kot spremljevalne izobraževalne dejavnosti v okviru programa izvajanja šolske sheme znotraj vsake šole. Izvajanje šolske sheme, vključno s spremljevalnimi izobraževalnimi ukrepi, je urejeno s strategijo za izvajanje šolske sheme v Sloveniji, ki jo potrdi minister/ministrica, pristojna za kmetijstvo, v skladu s ministrom/ministrico za zdravje in ministrom/ministrico za izobraževanje (v nadaljevanju: strategija).

CŠOD sodeluje v šolski shemi že od šolskega leta 2014/2015, ko je v Evropski uniji potekal ukrep shema šolskega sadja in zelenjave (v nadaljevanju: SŠSZ). Sodelovanje se je nadaljevalo tudi od šolskega leta 2017/2018, ko sta se v sedanjo šolsko shemo združili SŠSZ in shema šolskega mleka. Leta 2014 smo v okviru takratne medresorske delovne skupine za SŠSZ sprejeli sklep, da okrepimo izvajanje spremljevalnih izobraževalnih ukrepov. Predlog, da k sodelovanju povabimo CŠOD, ki v svojih domovih izvaja pouk v obliki šole v naravi, je vodstvo CŠOD soglasno podprlo. CŠOD je bil tako leta 2014 z nacionalno uredbo določen za izvajalca spremljevalnih izobraževalnih ukrepov SŠSZ in nadalje od leta 2017 naprej za šolsko shemo.

V uredbi o izvajanju šolske sheme je določeno, da CŠOD kot javna služba na področju vzgojno-izobraževalnih dejavnosti v skladu s strategijo za učence v šoli v naravi izvaja spremljevalne izobraževalne ukrepe. V ta namen so v skladu s strategijo za CŠOD vsako leto namenjena sredstva za povrnitev upravičenih stroškov. CŠOD izvaja spremljevalne izobraževalne ukrepe v svojih 25 enotah v obliki projektnih vsebin, ki obsegajo izobraževalne malice, obisk na kmetiji/v živilskem obratu/tematskem muzeju/pri čebelarju, obisk kmeta v enoti CŠOD, obisk strokovnjaka v enoti CŠOD ter delavnico »degustacija« in delavnico »priprava hrane«. Te projektne vsebine izvajajo učitelji CŠOD ob podpori ostalega domskega osebja (predvsem kuharice/ji) in učiteljev gostujoče šole ter vedno vključujejo poskušanje različnih vrst sadja, zelenjave, mleka, mlečnih izdelkov, medu ter oljčnega in bučnega olja. Poudarek je na lokalnih dobaviteljih, ki izdelke kupujejo neposredno od kmetov.

Rezultati spremljanja šolske sheme kažejo, da v domovih CŠOD v spremljevalnih izobraževalnih ukrepih (SIU) letno sodeluje približno 370 šol, 38.000 otrok in 3.000 učiteljev. Na leto skupaj izvedejo približno 2000 spremljevalnih izobraževalnih ukrepov, največ izobraževalnih malic (1200), delavnic z degustacijami (350) in delavnic priprave hrane (300) ter nekoliko manj obiskov na kmetiji, v živilskem obratu, tematskem muzeju (20) ali obiskov kmeta ali strokovnjaka v enoti.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kot nosilno ministrstvo za šolsko shemo vidi v sodelovanju s CŠOD v šolski shemi velik potencial in CŠOD označuje kot pomembnega izvajalca spremljevalnih izobraževalnih ukrepov tako z vidika spodbujanja lokalne hrane in zdravega prehranjevanja, kot tudi povezovanja otrok s kmetijstvom. Tudi zato je za marsikaterega otroka šola v naravi nepozabno doživetje.

Tanja Polak Benkič, MKGP

CŠOD in Zavod za turizem in kulturo Žirovnica že dolgo sodelujeta

Center šolskih in obšolskih dejavnosti ima že od leta 1997 dnevni center v Čopovi hiši v Žirovnici. CŠOD Dnevni center Čopova hiša, ki ga vodita Urša Kavalar Pobegajlo in Urban Križaj, izvaja vzgojno-izobraževalne programe Po poti kulturne dediščine Žirovnica, Po Prešernovih stopinjah, En pesnik je živel, iz Vrbe je bil ... in Čebelica leti z neba. V programe so vključene raznolike aktivnosti v Prešernovi, Finžgarjevi, Čopovi in Jalnovi rojstni hiši ter ob čebelnjaku Antona Janše. Programi so skladni z učnimi načrti in so z nekaterimi prilagoditvami namenjeni vsem osnovnošolcem in dijakom. Zajemajo teme s področja slovenistike, etnologije, zgodovine, geografije, umetnostne zgodovine, arheologije in naravoslovja.

V dnevnem centru z aktivnimi metodami poučevanja prenašajo znanje na mlajše rodove in hkrati našo izjemno kulturno dediščino promovirajo po vsej Sloveniji. S programom Po poti kulturne dediščine želijo osnovnošolcem in dijakom približati tudi nekoliko spregledani Finžgarjevo in Jalnovo rojstno hišo, skupine pa nas pod njihovim vodstvom obiskujejo vse leto, tudi v sicer manj obiskanih zimskih mesecih.

Ne skrbijo pa le za izvajanje programov, ampak sodelujejo tudi pri oblikovanju novih vsebin za obiskovalce muzejskih hiš ter se prostovoljno vključujejo in pomagajo pri različnih programih Zavoda za turizem in kulturo Žirovnica.

CŠOD je doživljanje kulturne in naravne dediščine nadgradil z zabavno in poučno interaktivno aplikacijo CŠOD Misija, ki je primerna tudi za ostale obiskovalce Poti kulturne dediščine Žirovnica.

Dnevni center Čopova hiša z različnimi programi skrbi za popularizacijo naše izjemne kulturne dediščine. Spodbuja k njenemu raziskovanju in pomaga pri njenem nadaljnjem razvoju in prepoznavnosti ter hkrati sooblikuje in gradi povezanost z našo kulturno identiteto.

Programi, ki jih izvaja CŠOD, so v muzejske hiše na Poti kulturne dediščine Žirovnica pripeljali že skoraj 100.000 osnovnošolcev, dijakov in učiteljev, zato smo

izredno veseli in ponosni na plodno in dolgoletno sodelovanje CŠOD Dnevni center Čopova hiša z Zavodom za turizem in kulturo Žirovnica.

Uršo in Urbana smo v majhnem kolektivu Zavoda za turizem in kulturo Žirovnica sprejeli kot del naše ekipe. Ne samo, da se odlično razumemo in sodelujemo na poslovnem področju, temveč se ob posebnih priložnostih, kot so rojstni dnevi in veseli december, tudi oddarujemo ali si pripravimo manjša presenečenja. Prav tako si izmenjujemo mnenja in predloge glede vodenja v hišah, tolmačenja v muzejih in podobno. Zaposleni v Zavodu za turizem in kulturo se vsako leto odpravimo tudi na izlet — ogled dobrih praks v muzejih. V letu 2023 načrtujemo obisk Salzburga, na katerega bomo seveda tople povabili tudi naša »kolega« Uršo in Urbana.

*Matjaž Koman,
direktor ZTK Žirovnica*

Foto: Tomo Jeseničnik

Leta dobrega sodelovanja s ČŠOD Peca

Leta 1997 smo v Mežici odprli turistični rudnik in muzej, s katerim smo ohranili spomin na več kot 350-letno rudarjenje na pobočjih Pece in Uršlje gore. V rudniku svinca in cinka Mežica smo z odkopavanjem rude prenehali leta 1994, vzporedno z zapiralnimi deli pa smo zaščitili in ohranili bogato naravno, kulturno in tehnično dediščino ter na osnovi omenjenih potencialov pričeli z razvojem novih dejavnosti, pri katerih je bil v ospredju trajnostni turizem. Pri tem nismo pozabili niti na izobraževanje in raziskovanje. Letos Podzemlje Pece – Turistični rudnik in muzej praznuje 25 let.

Že kmalu po začetku delovanja smo navezali stike s ČŠOD Peca in stopili na uspešno pot tvornega

sodelovanja. Naših programov z ogledom rudnika z vlakom in ogledom muzeja so se udeležile številne skupine otrok, ki so letovale v domu Peca, in trdno verjamem, da je bilo to zanje posebno doživetje.

V letu 2003 smo našo osnovno ponudbo – ogled turističnega rudnika – dopolnili še z adrenalinskim programom – ogledom podzemlja Pece s kolesom. Že kmalu po njegovi uvedbi smo se z zaposlenimi na ČŠOD dogovorili, da bomo osnovni program, ki je zelo zanimiv tudi za učence višjih razredov, prilagodili tako, da bo primeren tudi zanje. Pri tem smo sledili osnovni usmeritvi, da pripravimo varen, zanimiv in poučen program za učence in za dijake, ter tako oblikovali program ogleda

rudnika s kolesom. Za popestritev smo pred vhodom v rudnik namestili posebno predstavitveno točko, kjer se obiskovalec spozna s številnimi zanimivostmi o rudniku ter izve marsikaj o mineralih in kovinah.

Ob vzpostavitvi čezmejnega Geoparka Karavanke smo posebno pozornost namenili tudi izobraževanju učiteljev in vzgojiteljev, ki svoje znanje prenašajo na svoje učence. Pri načrtovanju programa smo k sodelovanju povabili tudi učitelje ČŠOD, ki so se takoj in z veseljem odzvali. Skupaj smo pripravili vrsto zanimivih programov in vzpostavili mrežo šol v UNESCO Globalnem Geoparku Karavanke. Danes se lahko pohvalimo z raznolikimi programi za otroke ter s številnimi didaktičnimi materiali in priročniki, ki so nam v pomoč pri pripravi izobraževalnih in razvedrilnih vsebin.

Ob 30-letnici delovanja Centru šolskih in obšolskih dejavnosti, ki je del mozaika uspešne zgodbe, iskreno čestitim in želim, da bi uspešno (so)delovali tudi naprej.

Verjamem, da se bo naše dobro sodelovanje nadaljevalo tudi v prihodnje in da bomo skupaj osnovali še marsikatero zanimivo zgodbo za naše skupne obiskovalce.

SREČNO!

mag. Suzana Fajmut Štruel

Foto: Tomo Jeseničnik

Podzemlje Pece, d.o.o. – Turistični rudnik in muzej,
www.podzemljepece.com

Spoznajte zgodbe preteklosti Zemlje in uporabno vrednost kamnin z aplikacijo KamenCheck

Skoraj vsak otrok in tudi veliko odraslih se navdušuje nad kamninami. Opazujejo in pobirajo jih na sprehodih, izletih in potovanjih ali kar za domačo hišo ter jih kot okraske nameščajo na police. Pa vendar – ali poznajo njihov izvor, uporabnost in zgodbe, ki jih pripovedujejo? Zavedanje pomena in uporabe kamnin v kulturi in gospodarstvu je v izobraževalnih sistemih po vsem svetu v splošnem precej zanemarjeno. Učenci in dijaki se v osnovnih in srednjih šolah sicer učijo o kamninah, a zaradi prenatrpanega učnega načrta in razdrobljenosti vsebin med različnimi predmeti o kamninah ne dobijo zadostnega znanja.

Kamnine nastajajo v naravi; sestavlja jih eden ali več mineralov. So del trdnega zunanega ovoja Zemlje, ki ga imenujemo skorja. Prepoznamo jih glede na mineralno in kemijsko sestavo ali glede na sestavo in značilnosti sedimentnih zrn, ki jih gradijo. Glede na način nastanka jih delimo v tri glavne skupine – magmatske, sedimentne in metamorfne kamnine (Slika 1). Magmaške kamnine globočine z mineralno sestavo odražajo sestavo magme globoko pod površjem, medtem ko predornine dodatno razkrivajo zgodbe o vulkanih ali vtiskovanju lave blizu površja. Sedimentne kamnine nastajajo na površju Zemlje; samo v njih najdemo ostanke fosilov in so zato tudi zelo pomembne za razumevanje Zemljine preteklosti. Z ostalimi zrnji, ki jih sestavljajo, lahko zelo natančno določimo okolje njihovega nastanka. Iz metamorfnih kamnin lahko razberemo razmere, v katerih je globoko pod površjem potekala metamorfoza (tlak in temperatura), pogosto

pa nam preko sprememb mineralov razkrijejo tudi njihovo pot na površje ter s tem pojasnjujejo pomembne tektonske dogodke v Zemljini preteklosti.

Uporaba kamnin je v preteklosti odločilno vplivala na kulturni in tehnološki razvoj človeštva. Kamnine uporabljamo za različne namene in nas spremljajo praktično vsak dan. So vir goriva in energije, iz njih pridobivamo tudi veliko gospodarsko pomembnih mineralov, so tudi vir pitne vode in jih zelo široko uporabljamo tudi v infrastrukturi (cement, gradbeni material) in kot dekoracijo (kipi, fasade, stopnice). Kamnine so naravne vrednote geoprostosti in prava turistična atrakcija. So torej zelo pomembne – ne le za geologe, ampak tudi za družbo kot celoto, zato je pomembno, da se jih naučimo prepoznati in da spoštujemo njihovo neprecenljivo vlogo v našem življenju.

Pri tem si lahko pomagamo z aplikacijo KamenCheck (Slika 2), digitalnim izobraževalnim orodjem, ki je bilo razvito z namenom, da prispeva k izboljšanju in kakovosti poučevanja in učenja o kamninah in geoloških vsebinah v okviru naravoslovnih predmetov v formalnem šolskem sistemu. Vsebine temeljijo na standardnih klasifikacijah kamnin in so prilagojene potrebam učencev, dijakov, študentov, učiteljev in širše javnosti. Učno orodje KamenCheck je bistveno bolj zanimivo kot običajni učbeniki in ga lahko inovativno uporabljamo skupaj s tehnikami aktivnega učenja. Predvsem pa združuje možnost interaktivnega učenja v učilnici in učenja v naravi. Ker aplikacija uporablja pristop ekspe-

perimentalnega učenja na podlagi opazovanja in je opremljena z grafičnimi učnimi pripomočki, predhodno znanje ni potrebno, saj lahko uporabniki imena značilnih kamnin določijo zgolj z upoštevanjem navodil aplikacije. Ker je aplikacija KamenCheck prosto dostopna v trgovini Google Play, jo lahko uporabljajo tudi zainteresirane organizacije na področju neformalnega izobraževanja in vsi, ki so navdušeni nad geologijo. Za lažje usvajanje osnovnega znanja o kamninah smo dodatno pripravili učni komplet, ki je prilagojen potrebam učiteljev in učencev ter prispeva h kakovosti poučevanja geoloških vsebin. Učni komplet KamenCheck uporablja izkustveni pristop k učenju, ki temelji na opazovanju in testiranju lastnosti mineralov in kamnin ter učencem zastavlja različne izzive, preko katerih se učijo o njihovi uporabni vrednosti.

Za razumevanje dinamičnosti Zemlje, njene zgodovine, procesov, ki se odvijajo v podpovršju, in površinskih oblik je poučevanje o kamninah izrednega pomena. Osnovna znanja, ki jih pridobimo s poučevalnim kompletom in aplikacijo KamenCheck, najlažje nadgradimo na prostem in v naravi pridobljeno znanje dodatno utrdimo. Sodelovanje s Centrom šolskih in obšolskih dejavnosti (ČSOD) je zato za nas še posebej pomembno. Narava je za geologa namreč neskončen učbenik in laboratorij, poučevanje v naravi ter gojenje vrednot spoštovanja in ohranjanja tako žive kot nežive narave pa nas povezuje. Preko internih ČSOD izobraževanj, sodelovanja s posameznimi zainteresiranimi enotami in sodelovanjem pedagoškega osebja ČSOD na vsako-

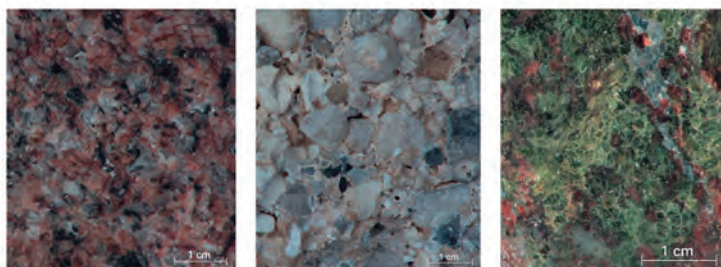
letnih programih profesionalnega usposabljanja (PPU) z geološko tematiko postopno gradimo skupnost, v kateri poleg pogleda v živo naravo učenci in dijaki spoznavajo tudi Zemljin neživi del.

Rok Brajkovič^{1,3}, Petra Žvab Rožič^{2,3}

¹ Geološki zavod Slovenije, Dimičeva ulica 14, 1000 Ljubljana

² Oddelek za geologijo, Naravoslovno-tehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva ulica 12, 1000 Ljubljana

³ Slovensko geološko društvo, Dimičeva ulica 14, 1000 Ljubljana

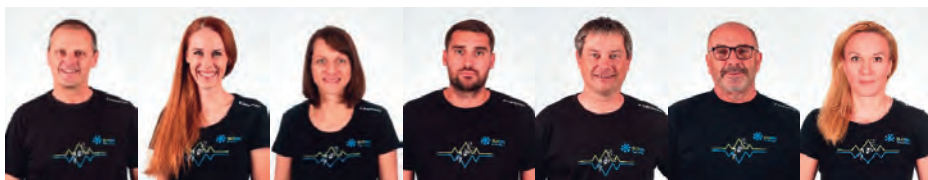
Ali prepoznate kamnine na sliki? Poskusite z aplikacijo KamenCheck.

Uvodni zaslon aplikacije KamenCheck.

Demonstratorska vrsta za nordijsko smučanje in CŠOD

Demonstratorsko vrsto sestavlja 7-članska komisija, ki je sestavljena iz komisije za tek na smučeh, nordijsko rolkanje in rolanje ter nordijsko hojo in tek. Demonstratorji Mirko Verovšek, Lea Zupan, Maja Benedičič, Gregor Grad, Aleš Gros, Friderik Likavec in Petra Majdič že vrsto let sodelujemo tudi s CŠOD.

Tekači smo bili člani različnih reprezentanc v smučarskih tekih. Radi imamo naravo in šport, zato so tek na smučeh, nordijska hoja ter rolkanje in rolanje naš način življenja. Ker zelo radi delamo z mladimi, nam dragocene izkušnje sodelovanja s CŠOD zelo veliko pomenijo, saj s tem lažje nadgrajujemo naša izobraževanja in poučevanja.

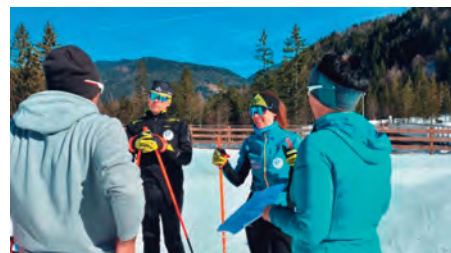
Osnove omenjenih disciplin smo najprej poglobljali v času aktivnega športnega udejstvovanja, po zaključku aktivne tekmovalne dobe pa smo znanje nadgrajevali z udeležbo na različnih vrstah izobraževanj pod okriljem Zveze učiteljev in trenerjev Slovenije (ZUTS), ki deluje v okviru Smučarske zveze Slovenije. Vodja demonstratorske vrste je Mirko Verovšek.

Vsi demonstratorji imamo dolgoletne izkušnje s področja izobraževanja tako odraslih kot otrok in mladostnikov ter strokovnega osebja. Smo tudi člani državne izpitne komisije na vseh treh področjih.

Plodno sodelovanje izobraževanja strokovnega osebja CŠOD na področju teka na smučeh, nordijske hoje in teka ter nordijskega rolkanja in rolanja se je začelo pred več kot desetimi leti. Poslanstvo Smučarske zveze Slovenije je širiti zavedanje o različnih vrstah zimskega športa, predvsem med mladimi. Javni zavod CŠOD je zato odličen partner pri posredovanju znanja, predvsem mladim. Da je posredovano znanje tudi ustrezno, za strokovno osebje CŠOD vsako leto organiziramo licenčne seminarje z vseh treh področij, na katerih bogato tehnično znanje in strokovne prijeme dopolnimo z dragocenimi izkušnjami kolegov iz CŠOD.

Naše dolgoletno sodelovanje smo nedavno obogatili s filmom, ki smo ga posneli skupaj s CŠOD v sodelovanju z ZUTS in NC Planica in je sestavljen iz treh kratkih izobraževalnih filmov z naslovi **Z nami na tekaške smuči**, **Z nami skozi metodiko klasične tehnike teka na smučeh** ter **Z nami skozi metodiko drsalne tehnike**

teka na smučeh. Premiera vseh treh filmov je bila 30. novembra 2022 v Planici, zibelki nordijskega športa.

Želimo si, da bi z našim dolgoletnim skupnim delom mladim približali tek na smučeh, nordijsko hojo in tek ter nordijsko rolkanje in rolanje ter jih pritegnili h kakovostnemu druženju v naravi in morda v kom celo vzbudili željo po vrhunskem športu.

Ob tem bi izkoristili priložnost in se v imenu celotne demonstratorske vrste za nordijsko smučanje pri ZUTS zahvalili strokovnim sodelavcem CŠOD za odlično sodelovanje, za njihovo nepredstavljivo vnemo, za proaktivnost in pripravljenost za učenje in za posredovanje znanja mladim.

Demo team

■ Napovedujemo

SEMINARJI

- **Danes se učimo zunaj,**
24. 3. – 25. 3. 2023, CŠOD Prvine, Dobrljevo 22, 1413 Čemšenik
- **Estetski pristop pri učenju na prostem,**
14. 4. – 15. 4. 2023, CŠOD Lipa, Črmošnjice 27, 8333 Semič
- **Naučimo otroke kritično razmišljati in opazovati naravo,**
5. 5. – 6. 5. 2023, CŠOD Trilobit, Javorniški Rovt 25, 4270 Jesenice
- **Učenje za trajnostni razvoj,**
12. – 13. 5. 2023, CŠOD Štrk, Spuhlja 34a, 2250 Ptuj
- **Poučevanje s skrivnostnostjo,**
2. – 3. 6. 2023, CŠOD Rak, Rakov Škocjan 2, 1380 Cerknica
- **Mobilni vodič po učnih poteh (CŠOD Misija),**
termin glede na predhodno izkazan interes

KONFERENCA

- **7. Nacionalna konferenca Didaktika učenja na prostem,**
27. junij 2023 CŠOD Prvine, Dobrljevo 22, 1413 Čemšenik

PRIJAVA preko sistema KATIS

Informacije: izobrazevanje@csod.si